

Legitimita národního státu

Teoretická sociologie 20. století

SOC 403

Jan Kebza

65624

Národní stát je již dlouhá staletí instrumentem organizace a reprezentace populací. Na lokální úrovni umožňuje prostorové zakotvení skupin obyvatelstva. Na mezinárodní, nebo chceme-li globální úrovni umožňoval a umožňuje existenci světového řádu založeného na uznání rovnocennosti jednotlivých národních států jako legitimních reprezentantů populací žijících na jejich území.

Je tento trend oslabován, ztrácí národní stát svou sílu? Je legitimita jeho dohledu a aplikace moci oslabována? Ztrácí svou schopnost integrovat populaci pod vládou racionálně tvořených zákonů? V této práci bych se rád zamyslel na těmito otázkami ve světle teorií Castelse s Davidsonem, Castellse a Giddense. Cílem je porovnat jejich východiska, argumenty a závěry.

Castells považuje legitimitu národního státu za otřesenou. Koncept národního státu je dle něho přežitkem díky velké sociální dynamice globální éry. Jeho legitimitu chápe jako schopnost politických reprezentací a elit agregovat zájmy národního státu na internacionální úrovni. Na lokální úrovni je tato legitimita vyjádřena schopností reflektovat zájmy všech etnik a identit, které disponují občanskými právy. Podobně se ke vztahu legitimacy a občanské inkluze staví Castells s Davidsonem, kteří, stejně jako Giddens, vychází z teorie T.H. Marshalla.

Marshall dělí občanská práva na politická, civilní a sociální. Castles s Davidsonem jeho dělení kopírují. Jednotlivé sféry občanských práv jsou vzájemně provázány. „Není možné držet plná civilní a politická práva bez jistého standardu práv sociálních... a naopak sociální práva mohou vést k právům politickým“ (Castles, S., Davidson, A. 2000, str. 105). Sociální práva ztotožňuje se existencí „welfare state“. Národní státy západního světa však nejsou schopny v krátkodobém horizontu tato práva garantovat populacím imigrantů, základní práva již neplatí univerzálně, ale pouze formálně. „...proces získávání občanství není jasně oddělen od podmínek bytí občanem.“ (Castles, S., Davidson, A. 2000, str.103). Koncepce integrace je tak přímo zodpovědný za segmentarizaci společnosti způsobenou marginalizací a exkluzí rozsáhlých etnických či jiných sociálních skupin. To je příčinou dezintegrace společnosti a otřesem legitimacy národního státu jako modelu aplikace moci.

Rychlý a jednoduchý přístup k základním právům ale sám o sobě k řešení problému nestačí. Exkluze etnických menšin je způsobena diskursy a praktikami, ve kterých jsou uzavřeny gender, rasa, třída a kultura. Nekonfliktní soužití v kulturně a etnicky diferenciované společnosti v rámci národního státu tak není pouze otázkou přijetí asymetrie vztahu mocenské centrum- subjekty moci, ale i existence skupinové solidarity, která podpoří vznik „prointegračního“ diskursu. Mýtus původu a homogenity národních států ale takovému typu

solidarity nedovoluje vzniknout, a národní stát se tak stává v prostředí velké sociální dynamiky a mobility dysfunkčním.

Giddensovo pojetí občanských práv se liší v definici práv ekonomických a vzájemného vztahu tří oblastí občanských práv. Ty jsou předmětem neustálého konfliktu mezi ekonomicky privilegovanými a neprivilegovanými, zaměstnavateli a zaměstnanci. Ekonomická práva chápe jako právo na práci, pracoviště je prostředím třídního boje. „Kapitalistická pracovní smlouva je primárním elementem v separaci politické a ekonomické sféry. ... civilní práva nabývají zvláštního významu v kritickém bodě, který spojuje a separuje ekonomické a politické“ (Giddens, A. 1987, str. 207). Welfare state je tedy pouze formou fungování kapitalistické společnosti. Jeho úpadek není důsledkem ochabování národního státu, ale důsledkem třídního boje inherentního jemu fungování. Občanská práva jsou předmětem boje, nikoliv jeho závěrem. Pozice jednotlivých sociálních skupin jsou vyjednatelné, vzájemné vztahy změnitelné. Občanská práva „ mohou být mobilizována členy dominantní třídy k rozšíření kontroly... stejným způsobem jsou všechna práva pákou boje, který může být užit proti této kontrole“ (Giddens, A. 1987, str. 209) V tomto se argumentace Giddense a Castlese s Davidsonem liší. Giddens chápe občanská práva jako diskursivně konstruovaná tady a teď, zatímco Castles s Davidsonem ztotožňují jejich stav tady a teď s legitimitou národního státu. V čem se shodují jsou podmínky inkluze do systému, třídního boje. Tato otázka je ožehavější v případě vzrůstající heterogenizace a z ní plynoucí segmentarizace společnosti, a to bez ohledu na to, zda původcem heterogenizace jsou etnika, gender, třídy nebo rasy. Fungování administrace dohledu, tedy procesuální aspekt národního státu, není výrazně delegitimováno. To ovšem nestačí. Problémem je diskursivní exkluze v případě Castlese s Davisem, v případě Giddense je to absence „ mínění, které může být užito k mobilizaci podpory celé národní komunity pro politické kroky, které mají diskrepantní důsledky pro různé části tříd v rámci této komunity“ (Giddens, A. 1987, str. 220). Národní stát nemá prostředky k diskursivní inkorporaci minorit žijících na jeho území, neumí populaci naordinovat emocionální vztah a motivaci k participaci. Nacionalismu není soubor jednání, ale soubor smýšlení, citů.

Castells považuje garanci sociálních práv v podobě sociálních jistot za povinnost národních států a velký zdroj jejich legitimacy. Jejich fungování je pro něho čistě procesuální a ekonomickou záležitostí. Ekonomicky dominantní skupiny jsou transnacionální a je tedy nutné, aby byl vytvořen „...globální sociální kontrakt zamezující zániku nejbohatších sociálních států“ (Castells, 253) Občanská práva se mají stát univerzálními na transnacionální úrovni. To by znamenalo opětovnou delegitimizaci národního státu. Ten se tak vlivem sociální

dynamiky ocitá v bludném kruhu a stává se přežitkem. Pokud ovšem přijmeme Giddensovu tezi o vztahu třídního konfliktu a šíří jednotlivých občanských práv, jeví se Castellsovy argumenty liché. Ekonomické subjekty nemají možnost existovat nezávisle na hranicích národních států a ekonomická spolupráce nebo vzájemná závislost jednotlivých států není nic nového. Co nového je, je oddělení výrobní lokality od lokality fiskální, možnost někde vyrábět a jinde platit daně. Tento fakt je v rozporu se suverenitou národního státu, protože ten musí s nadnárodními společnostmi jednat z pozice závislosti. Není to však problém ohrožující jeho fungování.

Tím se dostáváme k problému suverenity. Z výše popsaných teoretických konceptů vyplývá, že národní stát se jen velmi těžko vyrovnává s heterogenizací své populace. Problémem je i nutnost vyrovnat se s pohybem kapitálu, jeho velký objem se přesouvá nezávisle na teritoriálních hranicích, a tedy nezávisle na administraci dohledu. Dalším důležitým projevem suverenity, o kterém ještě nebyla řeč je aplikace donucení uvnitř a vojenské síly vně státních hranic. Castells poskytuje argumenty popírající možnost použití vojenské síly národními státy. Povaha aktuálního nebezpečí válečného konfliktu – terorismu funguje na transnacionální úrovni, avšak stát má mít možnost jednat pouze na území vlastním, pokud nechce ohrozit multilaterálně vyjednaný celosvětový řád. Pokud stát zasáhne silou na vlastním území „...zmizí jako stát, ztratí velkou část své legitimacy protože se dostane do stavu věčné pohotovosti“ (Castells, 1997, str.302) Události po 11. září 2001 jsou ve vztahu k této tezi více než výmluvné a dávají za pravdu Giddensovi. Ten tvrdí, že ohrožení zvnějšku nebo zevnitř způsobí agregaci nacionalismu a nutná omezení občanských práv posílí suverenitu státu (Giddens, 1987).

Pokud porovnáme dopad těchto teorií prizmatem formování Evropské unie, dojdeme k zajímavým implikacím a závěrům. Castells považují delegaci pravomocí z center národních států do Bruselu za vážná omezení suverenity. Pohledem Giddensovy teorie by mohlo jít pouze o proces reteritorializace hranic a přesun pravomocí. Europol již existuje, vybudování evropské armády se přetřásá v politických kruzích a směrnice vydané Evropskou unií jsou dodržovány stejně jako rozsudky vyřčené evropskými soudci. Mnoho lidí se hlásí k evropské identitě. Je toto syndromem přežití modelu národního státu? Jak vyplývá z textu, národní stát má mnoho problémů a neduhů. Neustále však prokazuje dostatek životaschopnosti. Je schopen odolávat tlakům z obou stran svých hranic. Není se však schopen vyrovnat s absencí inkorporace exkludovaných skupin. Jak ukázaly nedávné nepokoje ve Francii, uplácení imigrantů sociálními dávkami není dostatečným motivem inkluze. Zabývat se dále tímto problémem je ale nad možností této práce.

Použitá literatura

Castles, Stehen & Davidson, Alastair. 2000. *Citizenship and Migration: Globalization and the Politics of Belonging*. London: MacMillan Press

Castells, Manuel. 1997. *The Power of Identity*. Oxford, UK: Blackwell

Giddens, Anthony. 1987. *The Nation-State and Violence*. Berkeley, CA: University of California Press